

I institutets 'vardagsrum' står en Karl Johansmöbel inköpt 1976 i Stockholm.

En oas för koncentrerad forskning

Dragomanhuset – bara namnet gör att man genast vill börja forska i dess österländska ursprung. Det ligger något mycket personligt över det Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul (SFI), som på många vis känns mycket mer som ett hem än som ett institut.

ELISABET LORENZ-WERNER, *Informatör/skribent*, SFV

DRAGOMANERNAS HEM har det förvisso varit, liksom en norsk sjökaptens, svenska legationsprästers och under en period också den svenske ambassadörens. I dag lyser flitens lampa över initierade forskare och här knyts ständigt nya band mellan öst och väst.

Den historiska tomten som hyser Sveriges äldsta beskickning är en exotisk och rogivande bas för ett av Sveriges forskningsinstitut i utlandet. Några steg bort tronar det svenska generalkonsulatet, en kreativ samarbetspartner i det idoga arbetet med att förstärka banden mellan Sverige och Turkiet. När Kulturvärden besöker SFI är det sommar och relativt lugnt. Två forskare finns på plats liksom direktören, Karin Ådahl, docent i konstvetenskap. Det luktar böcker och skurmedel. Kanske beror den speciella atmosfären på stämningen mellan personalen och gästforskarna. Här sker ständigt nya möten mellan människor med intressen som rör sig i samma sfär. Nya idéer och inspiration uppstår i engagerade och intensiva samtal om olika forskningsämnen.

Till den tomt som Sverige i år ägt i 250 år köpte man 1787 till en granntomt på den nordöstra sidan, där Dragomanhuset sedan byggts i flera olika etapper. Här uppfördes först en byggnad som innehöll ett stort kök på bottenvåningen och rum åt betjänterna på ovanvåningen. Övervåningen i trä brann 1829, men byggdes upp igen av en italiensk arkitekt vid namn Peverata. När arkitekten Domenico Pulgher byggde det nya svenska generalkonsulatet

1870 var tanken att han också skulle reparera köksbyggnaden, men det är oklart om det blev av. Fram till 1879 hade legationsprästen bott i byggnaden och dragomanen hade haft sitt arbetsrum där. Ordet dragoman (tercüman på turkiska) kommer från arabiskans 'tarjuman' som betyder tolk. Dragomanen var en person som tilldelats en mycket hög befattning som officiell tolk vid hov eller beskickningar i Orienten. Mäktigast var den dragoman som arbetade för storviziren i Konstantinopel, som man kallade Porten. En av de sista dragomanerna var svensken Johannes Kolmodin (1884–1933). Om Johannes Kolmodin kan man läsa mer i en av SFI:s skrifter, utgiven 2006.

Både i mitten och i slutet av 1800-talet reparerades huset. Efter arkitekten Bernardo Bottarlinis anvisningar fick huset 1886 en ny våning för att kunna rymma hela den utsända beskickningens personal. Nu började huset likna det hus vi kan besöka i dag. År 1903 förändrades rumsfördelningen något av arkitekten Delfo Seminati. På de två första våningarna ligger biblioteket, det gemensamma köket, ett antal datorplatser för forskare, sex gästrum och ett sällskapsrum inrett med svenska Karl Johansmöbler. På den översta våningen har direktören sin bostad och sitt kontor och – inte att förglömma – en hänförande utsikt över Bosporen. I källaren finns Andrén-auditoriet med plats för 60 personer och ett seminarierum. Tanken med den miljö man skapat de senaste åren med det nya auditoriet och ny teknik

är bland annat att kunna hyra ut salarna till svenska företag som behöver större utrymmen vid konferenser och kurser.

INSTITUTET FLYTTAR IN

När SFI bildades i Istanbul 1962 för att främja svensk forskning om Turkiet, Främre Orienten och Centralasien hade de inte egna lokaler utan fick låna en lägenhet på översta våningen i nuvarande generalkonsulatet. Där kunde svenska forskare bo under kortare perioder. Institutet drevs tack vare privata donationer och mycket ideellt arbete. Diskussioner om att SFI skulle kunna använda sig av Dragomanhuset pågick i många år, men det var först på hösten 1973 som det positiva beskedet från dåvarande Byggnadsstyrelsen kom. Institutet flyttade in i januari 1974 och hyran sattes till 25 000 kr/år. År 1976 fick SFI sitt första statsbidrag. Dragomanhuset reparerades något inför inflyttningen 1974, men var ändå under många år i dåligt skick. På 1980-talet gjorde Byggnadsstyrelsen några större förbättringar, med bland annat ny värmepanna, nytt tak och ny rappning av fasaden. År 1987 fick SFI sin första fasta föreståndare, då på halvtid. Att någon fanns på plats och kunde ägna sig helhjärtat åt institutet gjorde stor skillnad för verksamheten. År 1991 fick den Stockholmsbaserade arkitekten Chet Kanra i uppdrag att rita en ombyggnad av institutet. Man behövde en bostad för föreståndaren (nu en heltidstjänst) och en upprustning vad gällde datorer och annan teknik. Efter att ha mottagit ett stort bi-

drag av Wallenbergstiftelsen 1996 blev det också möjligt att bygga det efterläng-tade auditoriet. Det första bidraget följdes av flera andra donationer från svenska företag i Turkiet. I juni 1999 invigdes det stiliga Andrén-auditoriet, namngivet efter initiativtagaren. På auditoriets tak byggdes också en uppskattad takterrass i anslutning till det gemensamma köket.

Karin Ådahl menar att Dragomanhuset fungerar bra för verksamheten trots att det inte byggdes för detta ändamål.

– Visst är det gammalt och trångt och naturligtvis kan man hitta fel på såväl brandskydd som tillgänglighetsaspekter, men atmosfären är mycket god. Gästerna upplever alltid huset som både trivsamt och funktionellt.

Att luftkonditioneringen inte riktigt är till allas belåtenhet behöver Karin Ådahl inte tala om för mig denna varma julidag. Vi sitter i hennes kombinerade kontor och privata vardagsrum på översta våningen. Termometern visar 29 grader varmt, inomhus. Personalen håller på att packa för att ge sig av på sommarlov. Några veckor tidigare hade Karin Ådahl och hennes kollegor tre veckors sommaruniversitet här med ett tjugotal studenter och forskare som fick fördjupa sig i SFII:s ämnen i tryckande hetta.

EN SVENSK OAS

Karin Ådahl menar att platsen är oerhört viktig för forskarna; platsens betydelse och historia bidrar i hög grad till att göra SFII till en idealisk forskningsplats.

Inte nog med att tomten ligger mitt i Istanbuls historiska kärna, berättar Karin, på mindre än en halvtimme kan SFII:s besökare nå så många historiskt intressanta och relevanta platser, bibliotek, arkiv och museer de kan tänkas önska sig.

Och när sökandet i arkiv och/eller bibliotek är avslutat för dagen kan man återvända till den svenska oasen på den annars mycket livfulla shoppinggatan och fördjupa sig i sitt forskningsmaterial. Närheten till andra ambassader och institut är också en viktig aspekt som Karin Ådahl vill lyfta fram som positiv för såväl generalkonsulatet som forskningsinstitutet. Det är enkelt att hålla kontakten och bygga nätverk när man hela tiden möts i kvarteret, berättar hon.

– Det är så otroligt roligt att göra detta för Sverige, säger Karin Ådahl, som själv också hinner med att driva flera forskningsprojekt och vars ork för denna verksamhet inte verkar ha några gränser.

Marianne Boqvist, fil.dr i konsthistoria, med forskningsinriktning på *Stadsplanering och arkitektur i 1500-talets Damaskus* är en av gästforskarna i juli. En tidig morgon visar hon mig bästa vägen för att ta sig till andra sidan av Gyllene hornet. Vant slänger hon sig mellan transportmedlen och de många filerna på Istanbuls gator. Spårvagnens mycket nasala förinspelade röst har just utstött ett långt 'Güllhane' och snart har vi nått kvarteren där hon försvinner in på ett av Istanbuls många historiska arkiv. Det myllrar av liv överallt. Mellan moské-kupoler klädda med iznik-kakel från golv till tak, minareter, basarer sprängfyllda av guld, grälla fotbollströjor, sockerpudrade sötsaker, hundvalpar och påfåglar inklämda i burar och kryddblandningar med namn lika vackra som omöjliga att lägga på minnet, pågår vardagen i Istan-

bul, högljudd och doftrik. Den extrema kontrasten mellan lugnet vid det svenska generalkonsulatet och livet som pågår här är slående. Den av nobelpristagaren Orhan Pamuk skildrade 'Hüzün' – den 'melankoli' eller 'svarta lidelse' han i sina böcker försöker förklara som förenande länk mellan de Istanbul-bor som lever i tiden efter det storslagna osmanska rikets fall – skulle jag gärna gå här och leta efter, länge.

Tradition möter modernt, öst möter väst, kontrasterna avlöser varandra på alla tänkbara sätt. Samma kväll hittar jag Marianne Boqvist böjd över en av datorerna i SFII:s bibliotek igen. Med erfarenhet från universitet i Paris, Damaskus och Cambridge vet hon vad hon talar om då hon säger att det är svårt att hitta en bättre plats att forska på.

Rester av muren från 1800-talet utgör fondvägg i Andrén-auditoriet. Professor Carl-Gustaf Andrén var projektets initiativtagare. Arkitekt var Chet Kanra.

LÄS MER:

Dragomanhuset och Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul

Ulla Ehrensvärd, Stockholm 1999

Det svenska palatset i Konstantinopel

Bengt O.H. Johansson 1964

The Swedish palace in Istanbul

Sture Theolin, Istanbul 2000

Beställ skrifter från SFII www.srii.org eller

kontakta kansliet på Skeppargatan 8,

114 52 STOCKHOLM, tel 08-662 75 70

fax 08-665 31 33. e-post sfi@swipnet.se

SFII:s verksamhet liknar syskonverksamheterna i Aten och Rom med konferenser, seminarier, symposier, forskningsprojekt, doktorand- och magisterkurser och föreläsningar. SFII utlyser fyra stipendier om året, två på våren och två på hösten samt ett turkologistipendium med en betalande forskare boende i landet. Institutet är öppet för forskare från hela Norden, men stipendierna ges enbart till svenska forskare verksamma vid svenska universitet.

Att knyta band med universitet i Istanbul är en annan uppgift och då främst inom ämnen som konst och arkeologi, humaniora och samhällsvetenskap. Institutet ger ut flera publikationer: den vetenskapliga skriftserien *Transactions*, serien *Skrifter* och i samarbete med institutets vänförening, årsskriften *Dragomanen*. **KV**

Historia och nutid förenas i ett färgstarkt, doftrikt och högljutt Istanbul.

